

19.12.2016

Opetus- ja kulttuuriministeriön kirjaamo
kirjaamo@minedu.fi (pdf-muodossa)
reformi@minedu.fi (Word-muodossa)

Lausuntopyyntö OKM/41/010/2016

Etelä-Savon ELO-ryhmän lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Etelä-Savon ELO-ryhmä haluaa lausua seuraavaa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laiksi: Toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistaminen on tarpeellista ja kokonaisuudistuksen tavoitteet ovat myönteisiä. Mielestämme seuraaviin asioihin tulisi kiinnittää jatkovalmistelussa vielä huomiota.

Koulutustason alhaisuus ja järvien pilkkomat alueet

- Etelä-Savossa on Suomen alhaisin koulutustaso. Tämän vuoksi olisi tärkeää saada selkeät polut toiselta asteelta kolmannelle asteelle myös esim. Etelä-Savossa. Siksi esim. riittävän laaja-alaiset eri alojen koulutuspaikat sekä toisella että sen jälkeisellä kolmannelle asteella ovat merkittävät.
- Harvaan asutulla alueella, jossa välimatkat ovat pitkät ja vesistöjen rikkomat, on erityistä huomiota kiinnitettävä koulutuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen. Siksi on hyvä ottaa huomioon alueen työvoiman poistuma ja esim. eläköitymiset, jotta alueelle saadaan myös uusia osaajia.
- Umpiperiä oppimiseen ei saa syntyä tulevaisuudessakaan eikä sellaista kuvaa kannata antaa nuorille. Yhteishaku ei saa perustua pelkkään todistukseen, jos ja kun opiskelupaikkoja on entistä rajallisempi määrä. Todistusta pitää voida ”paikata” tms. Tämä tukee etenkin poikien syrjäytymisen ehkäisyä ja työmarkkinamuutoksiin vastaamista kansantalouden lähtökohdista. Etelä-Savossa opiskelualat ovat rajalliset. Jos nuorille tulee kuva, että nyt opiskeltu tutkinto on heidän ainoansa ja lopullinen, he eivät tee sitä loppuun tai eivät lähde edes opiskelemaan epämieluisista alaa. Jos todistuskin antaa pääsyn vain yhdelle alalle eikä sitä voi parantaa, opinnot jäävät helposti kesken.

Maakuntauudistuksen vaikutus lakiin ja lain vaikutusten arviointi

- Kokonaisuudistuksen jatkovalmistelussa tulee vahvemmin ottaa huomioon maakuntauudistuksen tavoitteet ja luoda paremmat edellytykset ammatilliselle koulutukselle tukea alueellista elinkeinoelämän kehittymistä ja siihen liittyviä strategisia linjauksia.
- Alueellista ohjausvaltaa tulisi vahvistaa: Ammatillinen koulutus tulee järjestää joustavasti alueiden työelämän ja väestön tarpeita vastaavaksi. Ammatillisen

koulutuksen tarpeet syntyvät alueellisesti ja paikallisesti ja ELO-ryhmien ja ELY-keskusten näkökulmasta on perusteltua kiinnittää huomiota erityisesti koulutuksen alueelliseen kohdentumiseen ja sen osuvuuteen alueen elinkeinoelämän ja työelämän näkökulmista.

- Ammatillinen koulutus työllistää välittömästi ja välillisesti paljon ihmisiä Etelä-Savossa. Siksi se on meille arvokasta jo sellaisenaan.
- Tulevat maakunnat ovat keskeisiä tulevaisuussuuntautuneita ajattelijoita ja esim. koulutuksen ja osaamisen ennakoijia. Siksi lakiluonnokseen tarvitaan kytkentää myös tähän alueelliseen tulevaisuuden suunnitteluun ja ennakointiin.
- Uudistuksen vaikutusten arviointiin tulee kiinnittää enemmän huomiota. Esityksen perusteella uudistusten arviointi ja varsinkin vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi on erittäin vaikeaa. Tästä huolimatta ja juuri siitä syystä esityksessä tulisikin kuvata nykyistä selkeämmin uudistuksen yhteiskunnalliset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset sekä se, miten uudistuksen tavoitteet on tosiasiallisesti tarkoitus saavuttaa. Myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon tulisi tehdä vaikutusarviointia, sillä esim. Etelä-Savossa nuorten miesten koulutustaso ja työllistyminen ovat selkeästi nuoria naisia matalammat, lisäksi ammatit ovat selkeästi sukupuolittuneet.

Elinikäinen oppiminen ja ohjaus yhtenä kehittämiskohteena ammatillisessa koulutuksessa

- Elinikäinen oppiminen ja ohjaus ovat uudistuksen kulmakivet. Laadukkaan ohjauskoulutuksen ja ohjauksen järjestelmällinen kehittäminen valtakunnallisesti ja maakunnallisesti on merkittävää. Sekä nuorten että kaikenikäisten Ohjaamoilla tulisi olla tässä iso rooli. Nuorisotakuun onnistuminen olisi hyvä ottaa keskeiseksi tavoitteeksi osana ammatillisen koulutuksen uudistusta.
- Lakiluonnokseen tulee vielä tarkentaa, miten uusia maakuntia ja esim. alueellisia ELO-ryhmiä kuullaan ammatillisen koulutuksen ja esim. työvoimakoulutuksen järjestämislupien myöntämisessä ja niiden peruuttamisissa. Samalla myös esim. työvoimakoulutuksen toteuttamisessa tulee selkeyttää työ- ja elinkeinohallinnon ja tulevien maakuntien rooli.
- Oppisopimuskoulutuksesta tulisi huolehtia, että sitä kehitetään entistä joustavammaksi ja laadukkaammaksi. Samalla pitää kuitenkin huolehtia, että myös harvaan asutuilla alueilla on mahdollisuus monipuolisiin valintoihin oppisopimuskoulutuksessa.
- Suoritusrahoituksessa on hyvä, että sitä korotetaan silloin, kun tutkintoa suorittaa ihminen, jolla ei vielä ole aikaisempaa perusasteen jälkeistä ammatillista tutkintoa. Jotta saamme esim. Etelä-Savossa koulutustasoa paremmaksi, on hyvä varmistaa riittävän suuret resurssit ohjaukseen juuri näille aikuisille ja nuorille. Ohjauksen tulisi sisältää henkilökohtaista ohjausta sekä opinto- ja ura-ohjausta, missä otetaan huomioon opiskelijan elämäntilanne kokonaisuudessaan.
- Työpaikoilla tapahtuva opiskelu lisääntyy. Tämä tarkoittaa, että myös työpaikoille tulisi tarjota tietoa, neuvontaa ja ohjausta, miten tämä käytännössä onnistuu. Samalla työ- ja elinkeinoelämä joutuvat arvioimaan sitä, millaisia työtehtäviä työpaikoilla voidaan tarjota työssäoppimiseksi.
- Nuorten opiskelumotivaatiota ja työllistymistä parantavat kaikki keinot, joilla he voivat osoittaa taitojaan suoraan työpaikoissa. Siksi myös koulutusoppimusta ja oppisopimusta tulee kehittää siihen suuntaan, että se on mahdollisimman kynnyksetön nuorille.
- Välivuodet tulevat vähentymään nuorilta peruskoulun päättäviltä, jos yhteinen hakumenettely tukee koko ikäluokan siirtymistä opintoihin ja työhön.
- Jatkuvalle haulla on hyviä vaikutuksia opiskelijaksi ottamisen yhdenmukaistamisessa. Silti oppilaitosten on huolehdittava, että tukitoimia ja

ohjausta on tarjolla riittävästi opiskelemaan päässeille mutta myös hakuvaiheessa ohjausta on tarjolla moniammatillisesti järjestettynä esim. Ohjaamoissa.

- Tutkinnon ja koulutuksen valinnan henkilökohtaistamisen sääntely lakitasolla toivottavasti vähentää opintojen keskeyttämistä ja nopeuttaa töihin pääsyä.
- Erityisen tuen laajentaminen kaikkiin ammatillisen perustutkinnon suorittajiin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin parantaa varmasti myös vammaisten mahdollisuuksia esteettömään ammatilliseen koulutukseen ja työllistymiseen. Opintojen aikana tulisi samalla paneutua myös esteettömyyteen työssä.
- On merkittävää tarjota myös opiskelutaitoja tukevia opintoja kaikille ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijoille, ei pelkästään näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa.

Opiskelijan toimeentulo ja ammatillisen koulutuksen rahoitus

- Osatutkintojen suorittamisessa on hyvä ottaa huomioon nuoren tai opiskelijan taloudellinen tuki: Millä tuella nuori voi tulla toimeen, kun hän tekee osatutkintoa, entä jos osatutkinnon aikana nuori pitää tauon opiskelusta? Entä osatutkinnon suorittamisen jälkeinen toimeentulo? Opintotuki ja toimeentulotuki tai muu tuki olisi hyvä saada selkeälinjaiseksi ja tämän elämänvaiheen taloudellinen tuki pitää voida yhteensovittaa niin, ettei tule toimeentulossa aukkoja ja päällekkäisyyksiä. Nuoren tulopohja ei saisi rapautua opiskelun, sen tauotuksen, valmistumisen ja työnteon siirtymävaiheissa. Esimerkiksi Ohjaamoissa on tärkeää pystyä antamaan nuorille täsmällistä tietoa toimeentulosta yhdessä ammatillisten oppilaitosten kanssa.
- Ammatillisen koulutuksen rahoituksen yhdeksi perusteeksi tulee työllistyminen. Siihen liittyvän tuloksellisuusmittarin on otettava huomioon myös alueen työllisyysaste. Muutoin tämä osa rahoituslaskennasta tukee suoraan pääkaupunkiseudun ja isojen keskusten oppilaitoksia, vaikka muuten ajatus onkin hyvin kannatettava. Samalla se voi kurjistaa eteläsavolaisia oppilaitoksia.

Mihin haetaan opiskelemaan ja minkä hallinnon kautta kouluttautumista rahoitetaan?

- Aikuisten ja nuorten koulutuksellisessa yhdistämisessä on otettava huomioon se, että nuorille tarjotaan lähtökohtaisesti selkeämpi reitti, jota he voivat myöhemmin oman osaamisensa ja työelämän tarpeiden mukaan täydentää. Sellaiset elementit kuin ryhmämuotoisuus ensimmäisessä tutkinnossa, jatko-opiskelupaikan varmistaminen kaikille, oppivelvollisuus, vahva tuki, tukien sitominen tekemiseen yms. tukevat nuorten onnistumista koulutuksesta valmistumiseen ja syrjäytymisen ehkäisyä. Etenkin Etelä-Savossa poikien opinnot ja syrjäytyminen ovat suuria huolen aiheita. Nuoret eivät ole niin itseohjautuvia kuin ajatellaan. Nuorten opiskelu ja opintojen läpäisy tulisi varmistaa laadukkaalla ohjauksella ja koulutuksella.
- Hakijan tulee tietää pääkaupunkiseudun ulkopuolella, mihin oppilaitokseen hän hakee. Mitä käytännössä tarkoittaa ”haetaan osaamiseen, ei oppilaitokseen”? Jos haetaan osaamiseen eikä oppilaitokseen, se voi asettaa eteläsavolaisen hyvin eri asemaan kuin pääkaupunkiseudulta olevan. Sekä nuorilla että aikuisilla on perheitä ja avo- tai aviopuolisoita. Jos nuoren avopuoliso ei pääsekään samalle paikkakunnalle opiskelemaan, jää opiskelupaikka helposti vastaanottamatta. Toinen mahdollisuus on, että puoliset hakevat jo lähtökohtaisesti tästä syystä vasta eri vuosina opiskelemaan, koska haluavat ensin tietää, mihin toinen pääsee ja mille aloille sitten kannattaa hakea. Välivuosia syntyy näin ollen pakosta. Joskus ihminen voi haluta opiskelemaan melkein yhtä hyvälle toisellekin alalle, jos tietää, että perhe ei hajoa tästä syystä tai että pääsee heti vastaanottamaan haluamansa paikan.
- Kotoutumiskoulutuksen (sisältäen sekä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen että varsinaisen kotoutumiskoulutuksen) voisi siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön

alaisuuteen edellyttäen, että rahoitus säilyy ja kotokoulutuksen rahoitusmäärä ei tästä syystä vähene. Kuten pakolais määrän suurentuessa huomasimme, on tärkeä saada luku- ja kirjoitustaidon sekä kotoutumiskoulutukseen nekin maahanmuuttajat, jotka eivät ole työttömänä tai työssä. Opetushallitus antaa määräyksenä opetussuunnitelman perusteet näille koulutuksille. Tämä määrittelee mm. koulutuksen laajuuden. On tärkeää myös tästä syystä, että laajuuden ja sisällön määrittelijä ja rahoittaja ovat sama taho, mikä joustavoitaisi ja notkeuttaisi koulutuksen järjestämisestä. On tärkeää, että tulevaisuudessa ainakin osa rahoituksesta siirtyy samaan ministeriöön ja että eri rahoituksella opiskelevien ryhmiä (esim. omaehtoiset ja työllisyyskoulutus) voidaan yhdistää. Näin myös työvoiman ulkopuolella olevat voidaan kouluttaa työttömien kanssa samoissa ryhmissä. Tämä edellyttää sitä, että rahoitusmuodot ovat yhteensovittavissa samoihin ryhmiin eivätkä myöskään aiheuta aukkoja ja päällekkäisyyksiä. Jos ja kun ainakin osa rahoituksesta on OKM:n alaisuudessa, voidaan turvata koulutuksen laadukkuus ja jatkuvuus sekä se, että pienessäkin maakunnassa väestö- ja maahanmuuttajavolyymeilla pystytään järjestämään eritasoisille opiskelijoille taloudellisesti ja tehokkaasti laadukkaita ryhmiä.

Vankien ammatillisessa koulutuksessa erityistä

- Rikosseuraamuslaitos on laatinut kattavan lausunnon ammatillisen koulutuksen uudistukseen vankikoulutuksen näkökulmasta. RISEn lausunnon lisäksi haluamme tuoda esiin Etelä-Savon näkökulman vankikoulutukseen ja ammatillisen koulutuksen uudistukseen seuraavasti.
 - Alueella on kolme vankilaa: Sulkavan, Naarajärven ja Mikkelin vankilat. Mikkelin vankilassa on mahdollisuus peruskoulun ja lukion opintojen suorittamiseen, Sulkavalla ja Naarajärvellä järjestetään ammatillista koulutusta useille eri ammattialoille. Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaisesti pystymme alueella tukemaan vankeja, jotka esim. suljetussa Mikkelin vankilassa peruskoulun suorittuaan voivat siirtyä avoimpiin oloihin ja aloittaa ammatillisen tutkinnon suorittamisen. Osatutkintojen hyväksilukeminen koulutuksessa sekä vankilaan tullessa että vapautumisen jälkeen parantavat vankien mahdollisuuksia kiinnittyä normaalisti avoimeen yhteiskuntaan.
 - Vankikoulutuksen merkitys uusintarikollisuutta vähentävänä tekijänä on merkittävä. Lakiuudistuksessa on välttämätöntä ottaa huomioon laitosoissa tapahtuvan koulutuksen erityisyys.
 - Rahoitusjärjestelmän uudistus selkiyttää järjestelmää. Vankikoulutus tulee ottaa huomioon rahoituksessa ja järjestämisluvissa omana kokonaisuutenaan, koska opiskelun mahdollisuudet poikkeavat merkittävästi avoimen yhteiskunnan mahdollisuuksista.
 - Ehdotus siirryttäväksi yhteen näyttöperusteiseen ja osaamisen hankkimistavasta riippumattomaan tapaan suorittaa tutkinto takaa mahdollisuudet vangeille aiemmin hankitun osaamisen hyödyntämisen. Tämä kuitenkin edellyttää vankiloissa osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.
 - Vankilaoiloissa tulee opiskeluun hakemisen ja aloittamisen olla jatkuvaa. Keskitetty opintojen aloittaminen vankilaoiloissa sulkee pois osan potentiaaleista opiskelijoista mm. tuomioiden pituuksien perusteella.
 - Vaikuttavuusrahoituksen merkitys vankilassa opiskelleiden tulostittaristossa herättää kysymyksen erityisesti työllistymisen tai jatko-opintojen näkökulmista. Ammatillisen tutkinnon suorittanut vanki voi tuomion pituuden vuoksi olla vielä vuosia vankilassa, millä voi olla vääristävä vaikutus vaikuttavuuden arvioinnissa.

Lausunnon keskeinen sisältö

Etelä-Savon ELO-ryhmä tiivistää lausuntonsa seuraavasti: Toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistaminen on tarpeellista ja kokonaisuudistuksen tavoitteet ovat myönteisiä. Mielestämme seuraaviin asioihin tulisi kiinnittää jatkovalmistelussa vielä huomiota.

- Alhaisen koulutustason maakunnissa on olennaista, että saadaan selkeät polut toiselta asteelta kolmannelle asteelle ja että koulutusalat ja opiskelupaikat ovat riittävän laajat, jotta alueelle saadaan osaavia uusia työntekijöitä.
- Vesistöjen rikkomilla alueilla ja pitkien välimatkojen vuoksi on erityistä huomiota kiinnitettävä koulutuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen.
- Elinikäinen oppiminen ja ohjaus ovat uudistuksen kulmakivet. Laadukkaan ohjauskoulutuksen ja ohjauksen järjestelmällinen kehittäminen valtakunnallisesti ja maakunnallisesti on merkittävää ammatillisen koulutuksen kannalta. Sekä nuorten että kaikenikäisten Ohjaamoilla tulisi olla tässä iso rooli. Nuorisotakuun onnistuminen olisi hyvä ottaa keskeiseksi tavoitteeksi osana ammatillisen koulutuksen uudistusta. On merkittävää tarjota myös opiskelutaitoja tukevia opintoja kaikille ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijoille, ei pelkästään näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa.
- Lakiluonnokseen tarvitaan kytkentää myös alueelliseen tulevaisuuden suunnitteluun ja ennakointiin.
- Rahoitusjärjestelmän uudistus selkiyttää järjestelmää. Vankikoulutus tulee ottaa huomioon rahoituksessa ja järjestämisluvissa omana kokonaisuutenaan, koska opiskelun mahdollisuudet poikkeavat merkittävästi avoimen yhteiskunnan mahdollisuuksista.
- Vaikuttavuuden mittaamisessa ja arvioinnissa on hyvä ottaa huomioon myös ne tutkintoon johtavat koulutukset, joista ei käytännössä ole mahdollista heti päästä työhön tai jatko-opintoihin, esim. vankien koulutuksesta. Myös alueen työllisyysaste olisi hyvä saada mukaan mittaristoon.
- Nuoren ja aikuisen koulutuksessa, koulutusten välisessä ajassa ja työhön siirtymisessä voi tulla nykyisin hetkiä, joissa ihmisen perustoimeentulo voi vaarantua. Siksi tulee tilkitä ne toimeentulon aukot, joita voi tulla uudistuksen vuoksi.
- Koulutusten rahoitusmuodot olisi hyvä olla vähintäänkin yhteensovitettavissa niin, että esim. omaehtoisesti opiskelevia ja työllisyyskoulutettavia voidaan sijoittaa samoihin ryhmiin. Näin voitaisiin välttyä aukoilta ja päällekkäisyyksiltä myös rahoituksessa.

Yhteistyöterveisin

Tuija Toivakainen, Etelä-Savon ELO-ryhmän puheenjohtaja, E-S:n ELY-keskus ja

Etelä-Savon elinikäisen oppimisen ja ohjauksen yhteistyöryhmän jäsenet:

Mirja Haavikko, toimitusjohtaja, Etelä-Savon yrittäjät

Ritva Hänninen, Juvan kunnanhallitus, Juvan kunta

Markku Kakriainen, toimitusjohtaja, Etelä-Savon kauppakamari

Seija Laitinen, lasten ja nuorten hyvinvointikoordinaattori, Pieksämäen kaupunki

Veli Liikanen, Mikkelin kaupunginhallitus, Mikkelin kaupunki

Erja Linnamurto, perusturvalautakunnan puheenjohtaja, Nuorisotakuu-työryhmän puheenjohtaja, kaupunginvaltuusto, Savonlinnan kaupunki

Riikka Peni, hallituksen puheenjohtaja, Mikkelin Ammattikorkeakoulun Opiskelijakunta MAMOK

Seija Puputti, Savonlinnan kaupunginhallitus, Savonlinnan kaupunki

Heli Tirri, kansalaisopiston rehtori, Mäntyharjun kunta

Tarja Väisänen, johtaja, Rikosseuraamuslaitos, Mikkelin yhdyskuntaseuraamustoimisto, Sulkavan vankila

Tiedoksi

Etelä-Savon ELY-keskus